

MARZENA RZESZÓT\*

## GENEZA I EWOLUCJA PROCESÓW Z UDZIAŁEM ŁAW PRZYSIĘGLYCH W AMERYKAŃSKIM SYSTEMIE PRAWNYM

### Wprowadzenie

Prawo do procesu z udziałem ławy przysięgłych stanowi fundament amerykańskiego systemu prawnego. Thomas Jefferson określił je jako „jedyną kotwicę, jaką może wyobrazić sobie człowiek, która może utrzymać rząd w dążeniu do wypełniania zasad konstytucyjnych”<sup>1</sup>. Nie jest to jednak koncepcja nowa, wyodrębniona wraz z niepodległością Stanów Zjednoczonych Ameryki. Choć udział ławy przysięgłych w postępowaniu sądowym jest mocno ugruntowany w prawie Wielkiej Brytanii, skąd został przeniesiony na grunt amerykański, pewne elementy typowe dla sądów przysięgłych można wywieść z czasów starożytnych. Jest to, co prawda, dość umowne stwierdzenie, jeśli weźmie się pod uwagę ewolucję, jaką instytucja ławy przysięgłych przeszła na przestrzeni wieków w różnych porządkach prawnych. Nie powstała ona bowiem na podstawie żadnego konkretnego aktu prawa określającego jej ramy, a raczej ewoluowała „cicho i stopniowo” w wyniku stosowania odpowiednich praktyk i zwyczajów<sup>2</sup>. Nie jest zatem możliwe odnalezienie w jednym konkretnym systemie prawnym dokładnego i bezpośredniego odpowiednika współczesnego modelu procesu z udziałem ławy przysięgłych w wersji brytyjskiej czy amerykańskiej. Niemniej jednak, można wyodrębnić pewne elementy wspólne w ramach koncepcji prawa, organizacji porządku prawnego

---

\* Mgr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, e-mail: mrzeszot@kul.pl

<sup>1</sup> N. Vidmar, V. P. Hans, *American Juries. The Verdict*, New York 2007, s. 18.

<sup>2</sup> W. Forsyth, A. Morgan, *History of Trial by Jury*, London 1852, s. 2.

i struktury sądownictwa w państwach, w których udział czynnika społecznego przyczynił się w jakimś stopniu do obecnego kształtu systemu procesów z udziałem ławy przysięgłych<sup>3</sup>.

Jednym z najistotniejszych aspektów systemu ławy przysięgłych jest to, iż członkowie ławy przysięgłych są wybierani spośród przedstawicieli społeczeństwa lub lokalnej społeczności w celu uzyskania prawdy co do kontestowanego stanu faktycznego i nie pełnią oni takiej roli, jak sędzia orzekający w sprawie. Rola ławy przysięgłych bowiem polega na tym, by poddać analizie materiał dowodowy i podjąć decyzję co do przedstawionej kwestii prawnej tak, by sąd orzekający był w stanie wydać odpowiedni wyrok. Nie orzeka ona jednak o karze, co jest zarezerwowane wyłącznie dla sądu. Ponadto, sędziowie przysięgli nie powinni być przedstawicielami jednej konkretnej klasy społecznej lub reprezentować interesów jednej grupy. Są oni wzywani do wypełnienia obowiązku sędziego przysięgłego w jednej konkretnej sprawie, po zakończeniu której wracają do swoich własnych zawodowych obowiązków<sup>4</sup>.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy podkreślić, iż celem tego artykułu nie jest dogłębne prześledzenie każdej instytucji z udziałem obywateli w procesie karnym i cywilnym, jakie mogły funkcjonować na przestrzeni wieków, a raczej zaprezentowanie najbardziej istotnych zagadnień dotyczących sądów przysięgłych, które doprowadziły do wyodrębnienia się współczesnego modelu procesów z udziałem ław przysięgłych w amerykańskim systemie prawnym.

## 1. Państwa starożytne

Przedstawiciele brytyjskiej doktryny prawa nie są zgodni co do pochodzenia ławy przysięgłych w angielskim porządku prawnym, ale część z nich odnajduje ideę udziału obywateli w swoistych postępowaniach sądowych w systemach państw starożytnych<sup>5</sup>.

<sup>3</sup> R. von Moschzisker, *The historic Origin of Trial by Jury*, "University of Pennsylvania Law Review" 1921, nr 70, zeszyt 1, s. 2.

<sup>4</sup> W. Forsyth, A. Morgan, *History of Trial...*, s. 8.

<sup>5</sup> R. von Moschzisker, *The historic Origin...*, s. 5, R. von Moschzisker, *Trial by Jury. A Brief Review of Its Origin, Development and Merits and Practical Discussions on Actual Conduct of Jury Trials together with a Consideration of Constitutional Provisions and Other Cognate*

W starożytnej Grecji w V i IV w. p.n.e. funkcjonował wielki trybunał o charakterze sądu przysięgłych: *heliaia*, który został wprowadzony w VI w. p.n.e. reformami Solona. Początkowo był instancją odwoławczą od decyzji urzędników, z czasem stając się jednym z ważniejszych organów władzy i stanowiąc najwyższy organ sądowniczy w Atenach w sprawach karnych i cywilnych<sup>6</sup>. Sędziowie *heliai*, nazywani heliastami (*heliastai*) lub dykastami (*dikastai*), wybierani byli ze wszystkich klas społecznych, spośród obywateli, którzy ukończyli 30 rok życia, którzy wyrazili zgodę na pełnienie tej funkcji i złożyli przysięgę. Wyboru sędziów dokonywano raz do roku<sup>7</sup>. W czasach Peryklesa wybierano 6 tysięcy sędziów z 10 fyl. Dzieleno ich na 10 dykasterii (*dikasteria*), czyli trybunałów, do których przydzielano sędziów drogą losowania<sup>8</sup>. Poszczególne trybunały różniły się liczbą sędziów w zależności od znaczenia spraw, które rozpatrywały. Liczba sędziów stanowiła wielokrotność liczby sto, czyli 200, 400, 500, wraz z przewodniczącym, którym był urzędnik przyjmujący skargę procesową. Dykasterie do spraw prywatnych liczyły po 201 lub 401 członków, natomiast dykasterie do spraw politycznych liczyły 501 sędziów. Sędziowie nie podlegali kontroli, a ich znaczenie i rola z czasem wzrastała. Kompetencje *heliai* obejmowały wszystkie sprawy publiczne i prywatne z wyjątkiem zabójstw, spraw prywatnych o niewielkim znaczeniu oraz tych z zakresu prawa morskiego<sup>9</sup>.

W starożytnym Rzymie instytucją wykazującą pewne podobieństwa do funkcjonowania sądów z ławami przysięgłych były zgromadzenia ludu (*comitia*), a później *quaestiones perpetuae*<sup>10</sup> – kilkusetosobowe komisje powoływane przez zgromadzenie ludowe, którym przewodniczył pretor lub *iudex quaestionis*<sup>11</sup>. Z komisji tych wybierano drogą losowania składy sądzące (*judices*) do poszczególnych spraw, których rola polegała na stwierdzeniu winy oskarżonego lub jej braku. Otrzymywali oni trzy rodzaje tabliczek z literami: A (*absolvo*) wskazującą na niewinność, C (*con-*

---

*Subject of Importance*, Philadelphia 1922, s. 8.; J Hudson (red.), *The History of English Law. Centenary Essays on Pollock and Maitland*, Oxford 2006, s. 23.

<sup>6</sup> G. Górski, *Historia ustrojów państw*, Toruń 2009, s. 29.

<sup>7</sup> A. Krawczuk (red.), *Wielka Historia Świata Tom 3. Świat okresu cywilizacji klasycznych*, Warszawa 2005, s.79.

<sup>8</sup> R. von Moschzisker, *The historic Origin...*, s. 6.

<sup>9</sup> M. Jaczynowska (red.), *Historia starożytna*, Warszawa 2007, s. 292-295, W. Lengauer, *Starożytna Grecja okresu archaicznego i klasycznego*, Warszawa 1999, s.73, 126.

<sup>10</sup> W. Forsyth, A. Morgan, *History of Trial...*, s. 12.

<sup>11</sup> S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009, s. 82.

demno) na skazanie lub N.L. (*non liquet*) wstrzymującą się od głosu<sup>12</sup>. Tabliczki wrzucano do urny, decydując o rozstrzygnięciu sprawy. Większość odpowiednich liter stanowiło o wyroku sądu, orzekanym przez pretora, którego sędziowie nie kwestionowali<sup>13</sup>. Elementem łączącym *quaestiones perpetuae* z modelem ławy przysięgłych jest fakt, iż sędziowie ci mogli decydować nie tylko w kwestii stanu faktycznego, ale również o prawie. System ten podlegał zmianom i ostatecznie został zlikwidowany na podstawie Kodeksu Justyniana w roku 533 n.e.

## 2. Państwa skandynawskie

Niezmiernie ciekawe rozwiązania zawierające elementy procesu z udziałem sędziów przysięgłych (dwunastu osób wybieranych spośród członków społeczności, którzy składali przysięgę i których rola polegała na rozstrzygnięciu kwestii spornej, ich decyzja zapadała większością głosów) można odnaleźć we wczesnej organizacji państw skandynawskich.

W Norwegii funkcjonował organ sądowy nazywany *laugrettomadr*, co można przetłumaczyć jako organ mający kompetencje do wprowadzania zmian w prawie (*law-amendment-men*). Związane to było z przyznaniem szczególnych uprawnień do decydowania nie tylko o stanie faktycznym, ale również o podstawie prawnej, co z kolei skutkowało wprowadzaniem zmian w prawie. Czynności procesowe miały miejsce podczas zebrań określanych mianem *Things*, odbywających się okresowo. W Norwegii podzielone one były na dwa rejony: *Frosta-thing* dla Północy i *Gula-thing* dla południowej części kraju<sup>14</sup>. Trzy osoby piastujące różne funkcje w państwie były upoważnione do mianowania określonej liczby delegatów uczestniczących w posiedzeniach, reprezentujących każdy z okręgów (*Nefndarmen, named-men*). *Gula-thing* składało się z 139 reprezentantów, z których wybierano 36 występujących w charakterze sędziów przysięgłych (*Laugrettomen*), zasiadających w specjalnie do tego wyznaczonych miejscach, zwanych *Laugretta*<sup>15</sup>. Posiedzeniu przewodniczył *Longman (law-man)*, który posiadał kwalifikacje i wiedzę o prawie. Sędziowie składali

<sup>12</sup> W. Litewski, *Rzymski proces karny*, Kraków 2003, s. 47-49.

<sup>13</sup> W. Forsyth, A. Morgan, *History of Trial...*, s. 13.

<sup>14</sup> Tamże.

<sup>15</sup> Tamże, s. 19.

przysięgę i mogli decydować o faktach, prawie i orzekać o karze. Jeśli ich decyzja była jednogłówna, stanowiła wyrok w sprawie. Jeśli nie, Longman decydował o winie, chyba że decyzja króla uchylała wyrok<sup>16</sup>.

Organizacja szwedzkich sądów tego okresu wykazuje duże podobieństwo. Określane były one mianem *Nåmbd*<sup>17</sup>. Składały się z 12 zaprzysiężonych sędziów, którzy uprawnieni byli do orzekania co do faktów i prawa. Mieli oni na celu badanie i dotarcie do prawdy w danej sprawie. Mogli przesłuchiwać świadków, a decyzja 7 z nich stanowiła wyrok większościowy<sup>18</sup>.

W Danii początkowo funkcjonowały sądy określane jako *Tingmaend* (co mogło oznaczać sędziów *thing-men* lub sąd ogólnie – *thing*), które zajmowały się raczej sprawami publicznymi danego okręgu i pełniły funkcję rad gminnych. Sądem, który wykazywał pewne podobieństwo do sędziów przysięgłych, był *Naeveninger* (*nomination-men*) liczący 12 przedstawicieli wybranych spośród społeczności lokalnej, których wyrok większościowy mógł zostać uchylony przez biskupa lub grupę ośmiu przedstawicieli okręgu. Do właściwości tego organu należały poważniejsze przestępstwa oraz kwestie związane ze wstępną oceną zgromadzonego materiału dowodowego koniecznego do postawienia zarzutów (co stanowi kompetencje dzisiejszej Wielkiej Ławy Przysięgłych – *Grand Jury*).

### 3. Anglia

Dokładne określenie początków systemu funkcjonowania sędziów przysięgłych w brytyjskim systemie prawnym jest przedmiotem długich dyskusji przedstawicieli nauki. Część z nich podnosi, że można odnaleźć w nim wpływy starożytnego systemu rzymskiego<sup>19</sup>, część dopatruje się elementów systemów skandynawskich<sup>20</sup>. Niemniej jednak najpowszechniejszą opinią jest stwierdzenie, że początki kształtowania się systemu orzekania z udziałem sędziów przysięgłych miały miejsce w wyniku na-

<sup>16</sup> R. von Moschzisker, *The historic Origin...*, s. 6.

<sup>17</sup> W. Forsyth, A. Morgan, *History of Trial...*, s. 23.

<sup>18</sup> R. von Moschzisker, *The historic Origin...*, s. 9.

<sup>19</sup> S. Loyd-Bostock, C. Thomas, *The Continuing Decline of the English Jury*, [w:] N. Vidmar (red.), *World Jury Systems*, Oxford 2000, s. 54.

<sup>20</sup> R. von Moschzisker, *The historic Origin...*, s. 10.

jazdu Normanów pod wodzą Wilhelma Zdobywcy w 1066 r.<sup>21</sup>. Data ta wyznacza nowy okres w dziejach ustrojowych Anglii, wykształcenie się nowego systemu władzy i organizacji kraju, którego wprowadzenie było konieczne do utrzymania władzy<sup>22</sup>. W związku z tym nowe władze wykształciły zwyczaj organizacji grup przedstawicieli społeczności lokalnej, która pod przysięgą (stąd „juror”) świadczyła o prawdzie. Pierwsi sędziowie przysięgli pełnili rolę informacyjną w sprawach z zakresu interesów publicznych danego regionu, np. podając informację o stanie majątkowym poszczególnych osób<sup>23</sup>. W pierwszej fazie kształtowania się ławy przysięgłych, sędziowie przysięgli stanowili zatem „podmiot składający się z sąsiadów wezwanych przez przedstawiciela władzy do tego, by pod przysięgą udzielić odpowiedzi na zadane pytania”<sup>24</sup>. Początki systemu sędziów przysięgłych należy więc wiązać z koncepcją składania zaprzysiężonych zeznań<sup>25</sup>. System ten, w wyniku naturalnego procesu ewolucji, przekształcił się z czasem w system, w którym sędziowie przysięgli zaczęli pełnić rolę rozjemczą w sprawach zarówno cywilnych, jak i karnych<sup>26</sup>. Koncepcja wykorzystywania sędziów przysięgłych jako osób posiadających uprzednią wiedzę co do faktów sprawy jest obecnie jedną z najistotniejszych różnic w stosunku do modelu współczesnego, w którym członkowie ławy nie tylko są wybierani z racji niepozostawania w żadnych relacjach ze stronami sprawy, ale wręcz nie mogą posiadać żadnej wiedzy o przedmiocie sprawy.

Postępowania z udziałem ławy przysięgłych w sprawach karnych nabrały znaczenia w wyniku wycofania ze stosowania, decyzją papieża Innocentego III, sądów bożych. W tym samym czasie w Anglii miał miejsce jeszcze jeden fundamentalny krok w kierunku wykształcenia się systemu ław przysięgłych. W 1215 r. Jan bez Ziemi został zmuszony do wydania Wielkiej Karty Swobód (Maga Charta Libertatum), w której zobowiązał się do ograniczenia samowoli w sprawach podatkowych i wykonywania

<sup>21</sup> N. Vidmar, V. P. Hans, *American Juries...*, s. 23.

<sup>22</sup> G. Górski, *Historia...*, s. 97.

<sup>23</sup> S. Loyd-Bostock, C. Thomas, *The Continuing...*, s. 54.

<sup>24</sup> H. Summerson, *Maitland and the Criminal Law in the Age of Bracton*, [w:] J. Hudson (red.), *The History of English Law. Centenary Essays on 'Pollock and Maitland'*, Oxford 2006, s. 138.

<sup>25</sup> J. Masschaele, *Jury, State, and Society in Medieval England*, New York 2008, s. 20; zob. także: H. Potter, *Law, Liberty and the Constitution. A brief History of the Common Law*, Woodbridge 2015, s. 41.

<sup>26</sup> S. Loyd-Bostock, C. Thomas, *The Continuing...*, s. 54.

wymiaru sprawiedliwości<sup>27</sup>. Na podstawie art. 21 i 39 Karty każdy poddany miał zagwarantowane prawo do bycia sądzonym przez równych sobie („jury of his peers”)<sup>28</sup>. Wydawałoby się, że prawo do procesu z udziałem ławy przysięgłych zostało zagwarantowane ustrojowo, jednak stosowanie tego uprawnienia w rzeczywistości było ograniczone działalnością i funkcjonowaniem Sądu Izby Gwiazdzistej. Trybunał ten traktowany był jako mechanizm do walki z przeciwnikami króla, a wyroki zapadały w nim nie w oparciu o prawidłowe stosowanie przepisów postępowania, a w wyniku nacisków króla na bezwzględnie podporządkowanych mu sędziów trybunału<sup>29</sup>. Przełom w tej kwestii nastąpił w 1670 roku w tzw. sprawie Bushella (*Bushell's Case*).

Edward Bushell był jednym z 12 sędziów przysięgłych orzekających w sprawie Williama Penna i Williama Meada<sup>30</sup>, kwaków oskarżonych o nielegalne zgromadzenie, naruszenie porządku i bezpieczeństwa publicznego. Penn i Mead rzeczywiście przewodniczyli zgromadzeniu ponad 300 kwaków, którzy zmuszeni zostali do wykonywania swoich praktyk religijnych w miejscu publicznym po zajęciu i zamknięciu ich domu spotkań. Sędziowie przysięgli, pomimo licznych nacisków, nie ugięli się i nie wydali wyroku skazującego, za co zapłacili grzywną lub pobyt w areszcie<sup>31</sup>. Sprawa ta do dziś jest uznawana za fundament systemu ławy przysięgłych w brytyjskim i amerykańskim systemie prawa.

#### 4. Kolonie angielskie w Ameryce Północnej

Pomimo tego, że kolonie angielskie w Ameryce Północnej cieszyły się szczególną autonomiczną pozycją w ramach Korony Brytyjskiej, przyjęły brytyjski system organizacyjny i prawny, w tym także koncepcję procesów z udziałem ławy przysięgłych. Istotnym jest jednak podkreślenie, iż w momencie przyjęcia tego systemu, sędziowie przysięgli nie pełnili

<sup>27</sup> G. Górski, *Historia...*, s. 99.

<sup>28</sup> Article 39 of Magna Carta, reprinted in *Treasures in Focus*, the British Library, London 2007, s. 19.; zob. także L. Spooner, *An Essay on the Trial by Jury*, Boston 1852, s. 60.

<sup>29</sup> G. Górski, *Historia...*, s. 99, S. Loyd-Bostock, C. Thomas, *The Continuing...*, s. 55.

<sup>30</sup> A. Schefflin, J. Van Dyke, *Jury Nullification: The Contours of a Controversy*, „Law & Contemporary Problems” 1980, nr 43, s.56.

<sup>31</sup> C. S. Conrad, *Jury Nullification. The Evolution of a Doctrine*, Washington D.C. 2014, s. 25.

już wyłącznie roli organu zajmującego się badaniem stanu faktycznego i poszukiwaniem prawdy, a decydowali jednocześnie o stanie faktycznym i prawnym<sup>32</sup>

W wyniku stosowania nieprzychylniej polityki wobec kolonistów oraz zaostrzania obciążeń ekonomicznych wobec kupców i producentów amerykańskich, na początku XVIII w. dochodziło do manifestowania coraz częstszych przejawów niezadowolenia z rządów brytyjskich. Jednym z takich głosów był proces Petera Zengera w 1734 r., który na łamach *New York Weekly Journal* odważył się zamieścić niepochlebne i mocno krytykujące artykuły na temat brytyjskiego gubernatora Nowego Jorku, Williama Cosby'ego. Zenger został aresztowany i oskarżony o znieważenie funkcjonariusza państwowego<sup>33</sup>. Ława przysięgłych, rozumiejąc powagę sytuacji i zgodność z prawdą przekazanych w tygodniku informacji, nie wydała wyroku skazującego. W amerykańskiej doktrynie prawa proces Zengera jest uznawany za jedną z najistotniejszych spraw w historii sądownictwa Stanów Zjednoczonych, ponieważ jej wyrok umożliwił swobodę wypowiedzi i możliwość wyrażania niezadowolenia z rządów brytyjskich na łamach prasy, co z kolei przyczyniło się do rozpowszechniania tendencji niepodległościowych. Wyrazem takich prób było przyjęcie w 1751 r. przez Zgromadzenie Ogólne Południowej Karoliny deklaracji stwierdzającej, że "każdy, kto podejmie próbę pozbawienia nas tego wielkiego przywileju, jakim jest prawo do procesu z udziałem ławy przysięgłych będzie postrzegany jako wróg ludu kolonii"<sup>34</sup>. Odpowiedzią Korony była kontynuacja polityki nacisków, wyrażająca się wyłączeniem pewnych kategorii spraw spod właściwości ogólnych sądów *common law* i włączeniem ich pod jurysdykcję sądów wojskowych, które prawa do procesu z udziałem ławy przysięgłych nie gwarantowały<sup>35</sup>. To z kolei stało się jednym z punktów Deklaracji Niepodległości (the Declaration of Independence)<sup>36</sup>.

W momencie, gdy dla kolonii amerykańskich stało się jasnym, że proklamowanie niepodległości i powstanie nowego państwa jest jedynym

<sup>32</sup> N. S. Marder, *The Jury Process*, New York 2005, s. 20.

<sup>33</sup> *Rex v. Zenger*, How. St. Tr. 17:675 (1735).

<sup>34</sup> B. A. White, *A History of Trial by jury*, "The Advocate", March 2011, s. 49.

<sup>35</sup> A. W. Alschuler, A. G. Deiss, *A Brief History of Criminal Jury in the United States*, "University of Chicago Law Review" 1994, nr 61, s. 867-875.

<sup>36</sup> "For depriving us, in many Cases, of the Benefits of Trial by Jury" Declaration of Independence, reprinted in the Senate Concurrent Resolution 108, 2006, s. 37; zob. także: N. J. King, *The American Criminal Jury*, [w:] N. Vidmar (red.), *World Jury Systems*, Oxford 2000, s. 94.



wyjściem, pojawił się problem ukształtowania struktury i organizacji nowego rządu. Podczas obrad Kongresu Konstytucyjnego w 1787 r. wśród delegatów ścierały się różne wizje i koncepcje państwa i jego organizacji. Dochodziło do licznych impasów grożących zerwaniem obrad. Jednym z punktów, które nie podlegały wątpliwości co ich wyszczególnienia w tekście Konstytucji, było prawo do procesu z udziałem ławy przysięgłych (choć wyłącznie w sprawach karnych), co ostatecznie uzyskało wyraz w Artykule III Konstytucji Stanów Zjednoczonych, gwarantującym „we wszystkich sprawach karnych, z wyjątkiem tych, które wniesiono w związku z popełnieniem nadużyć w okresie sprawowania urzędu, przewod sądowy będzie odbywał się przed ławą przysięgłych w tym stanie, w którym przestępstwo zostało popełnione; ale jeśli przestępstwo zostanie popełnione na obszarze nienależącym do żadnego ze stanów, proces odbędzie się w miejscu lub miejscach ustalonych przez Kongres”<sup>37</sup>.

Jak wielką wagę delegaci przywiązywali do kwestii konieczności zagwarantowania podstawowych praw i wolności obywateli, w tym prawa do procesu z udziałem ławy przysięgłych nie tylko w sprawach karnych i braku tych regulacji w samym tekście Konstytucji, obrazuje fakt, iż jej ratyfikacja przez wymaganą liczbę stanów nie stanowiła sprawy oczywistej i miała miejsce dopiero w 1791 r. Kompromisem, który doprowadził w ogóle do pogodzenia dwóch obozów Federalistów i Antyfederalistów reprezentujących różne wizje rządów podczas Kongresu Konstytucyjnego, była obietnica przygotowania Karty Praw zawierającej prawa i wolności obywateli, która została ostatecznie przyjęta w formie pierwszych dziesięciu Poprawek do Konstytucji Stanów Zjednoczonych<sup>38</sup>.

Kwestie związane z procesami z udziałem ławy przysięgłych w sprawach karnych zostały uszczegółowione w Karcie Praw i ostatecznie znalazły swe uregulowania w Szóstej Poprawce do Konstytucji Stanów Zjednoczonych: „We wszystkich sprawach karnych oskarżonemu przysługuje prawo do szybkiej i jawnej rozprawy przed bezstronną ławą przysięgłych w tym Stanie i okręgu, w którym przestępstwo zostało popełnione, przy czym okręg ma być uprzednio prawnie ustalony. Oskarżonego należy pouczyć o charakterze i przyczynie oskarżenia, postawić go wobec świadków oskarżenia, w razie potrzeby pod przymusem sprowadzić świadków

<sup>37</sup> U. S. Constitution, Article III, §2, cl. 3.

<sup>38</sup> C. Collier, J. L. Collier, *Decision in Philadelphia. The Constitution of 1787*, New York 2007, s. 333-350.

świadczących na jego korzyść i zapewnić mu obrońcę<sup>39</sup> oraz w Siódmej Poprawce w sprawach cywilnych: „W sprawach opartych na prawie zwyczajowym, gdy wartość przedmiotu sporu przekracza 20 dolarów, prawo do rozprawy przed sądem przysięgłych będzie zachowane, a żadna sprawa osądzona przez przysięgłych nie może być ponownie rozpatrywana przez jakikolwiek inny sąd Stanów Zjednoczonych, jak tylko w zgodzie z postanowieniami prawa zwyczajowego<sup>40</sup>”.

W kolejnych latach stosowania konstytucyjnych podstaw systemu z udziałem ław przysięgłych miało miejsce szereg zmian w koncepcji roli, jaką powinni pełnić sędziowie przysięgli w procesie karnym i cywilnym. Na podstawie linii orzeczniczej Sądu Najwyższego wykształciła się zasada obowiązująca do dziś, iż rola sędziów przysięgłych powinna się ograniczyć do stwierdzenia faktów i orzeczenia winy bądź jej braku, podczas gdy to sędzia, jako kompetentny i wykwalifikowany organ, orzeka co do podstawy prawnej<sup>41</sup>.

Dwudziestowieczny model systemu ławy przysięgłych nie obył się również bez gruntownych zmian i ustosunkowania się do istotnych kwestii społecznych wymuszonych rewolucją społeczną, polityczną i ekonomiczną obywateli amerykańskich, takich jak: umożliwienie udziału w ławie przysięgłych dla Afro-Amerykanów<sup>42</sup>, dla kobiet<sup>43</sup>, czy ograniczeniu liczby członków ławy w procesach cywilnych<sup>44</sup>. Biorąc pod uwagę specyfikę amerykańskiego systemu prawnego, można być pewnym, iż ewolucja systemu procesów z udziałem ławy przysięgłych nie została zakończona i będzie nadal podlegała zmianom.

## Podsumowanie

Niezwykle trudno wskazać jednoznacznie początki instytucji ławy przysięgłych. O ile omawiając historię procesów z udziałem sędziów przy-

<sup>39</sup> U. S. Constitution, amendment VI.

<sup>40</sup> U. S. Constitution, amendment VII.

<sup>41</sup> *United States v. Battiste* 24 F. Cas. (D. Massachusetts 1835), s. 1042.; *Sparf v. United States*, 156 U.S. (1895), s. 62.

<sup>42</sup> *Strauder v. West Virginia* 100 U. S. 302 (1880).

<sup>43</sup> *Taylor v. Louisiana*, 419 U. S. 522 (1975).

<sup>44</sup> *Duncan v. Louisiana*, 391 U. S. (1968); *Williams v. Florida*, 399 U. S. 78 (1970).

sięgłych w amerykańskim systemie prawnym, śmiało można stwierdzić, iż wywodzą się one z brytyjskiego porządku prawnego, to zagłębiając się we wcześniejszą historię pochodzenia brytyjskiej ławy przysięgłych, tak jednoznacznego stwierdzenia nie można już wypowiedzieć. System ten bowiem nie powstał w jednym konkretnym porządku prawnym, na podstawie jednego aktu prawnego, ale w różnych wariacjach i różnym kształcie jest dostrzegalny w organizacji sądów państw starożytnych i wczesnych struktur państw średniowiecznych.

Współczesny model amerykańskiej ławy przysięgłych różni się nie tylko od tych najwcześniejszych odpowiedników sądów przysięgłych, ale również od brytyjskiego modelu procesów z udziałem ław przysięgłych. Amerykańskie doświadczenia związane z koniecznością uniezależnienia się od Korony Brytyjskiej i utworzenia nowego państwa oraz waga, jaką przywiązywano do konieczności zagwarantowania obywatelom odpowiednich mechanizmów broniących przed nadużyciami władzy, spowodowały, iż instytucja ławy przysięgłych stała się jednym z fundamentów amerykańskiego systemu prawnego.

**Słowa kluczowe:** ława przysięgłych, sędzia przysięgły, proces z udziałem ławy przysięgłych

## Bibliografia

- Alschuler A. W., Deiss A. G., *A Brief History of Criminal Jury in the United States*, „University of Chicago Law Review” 1994, nr 61.
- Collier C., Collier J. L., *Decision in Philadelphia. The Constitution of 1787*, New York 2007.
- Conrad C.S., *Jury Nullification. The Evolution of a Doctrine*, Washington D.C. 2014.
- Forsyth W., Morgan A., *History of Trial by Jury*, London 1852.
- Górski G., *Historia ustrojów państw*, Toruń 2009.
- Jacynowska M. (red.), *Historia starożytna*, Warszawa 2007.
- King N. J., *The American Criminal Jury*, [w:] N. Vidmar (red.), *World Jury Systems*, Oxford 2000.
- Krawczuk A. (red.), *Wielka Historia Świata Tom 3. Świat okresu cywilizacji klasycznych*, Warszawa 2005.
- Lengauer W., *Starożytna Grecja okresu archaicznego i klasycznego*, Warszawa 1999.
- Litewski M., *Rzymski proces karny*, Kraków 2003.
- Loyd-Bostock S., Thomas C., *The Continuing Decline of the English Jury*, [w:] N. Vidmar (ed.), *World Jury Systems*, Oxford 2000.

- Marder N. S., *The Jury Process*, New York, 2005.
- Masschaele J., *Jury, State, and Society in Medieval England*, New York 2008.
- Potter H., *Law, Liberty and the Constitution. A brief History of the Common Law*, Woodbridge 2015.
- Schefflin A., Van Dyke J., *Jury Nullification: The Contours of a Controversy*, „Law & Contemporary Problems” 1980, nr 43.
- Summerson H., *Maitland and the Criminal Law in the Age of Bracton*, [w:] J. Hudson (red.), *The History of English Law. Centenary Essays on ‘Pollock and Maitland’*, Oxford 2006.
- Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009.
- White, B. A., *A History of Trial by jury*, “The Advocate”, March 2011.
- Vidmar N., Hans V. P., *American Juries. The Verdict*, New York 2007.
- von Moschzisker R., *The historic Origin of Trial by Jury*, “University of Pennsylvania Law Review” 1921, nr 70, zeszyt 1.
- von Moschzisker R., *Trial by Jury. A Brief Review of Its Origin, Development and Merits and Practical Discussions on Actual Conduct of Jury Trials together with a Consideration of Constitutional Provisions and Other Cognate Subject of Importance*, Philadelphia 1922.

## ORIGINS AND DEVELOPMENT OF A JURY TRIAL IN AMERICAN LEGAL SYSTEM

### S u m m a r y

Jury trial is one of the fundamental right in American legal system. It is not, however, a new concept that emerged with independence of the United States. Although, it is impossible to trace exact origins of this right to one particular legal system, some similarities in the doctrine of law, organization of a legal system or the state structure can be found in selected countries. This article does not aim to present a thorough analysis of every institution with jurors involvement in criminal and civil law that have existed throughout the centuries in every country but to present the most important issues of the trial by jury that led to development of the modern jury trial in American legal system.

**Key words:** jury, jurors, jury trial, trial by jury

## ПРОИСХОЖДЕНИЕ И ЭВОЛЮЦИЯ ПРОЦЕССОВ С УЧАСТИЕМ ПРИСЯЖНЫХ СУДОВ В ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ США

### Р е з ю м е

Право на слушание дела с участием суда присяжных является одной из основ американской правовой системы. Не является она новой концепцией, отделенной вместе с независимостью Соединенных Штатов Америки. Несмотря на то, что невозможно найти точные и прямые отношения этого понятия с одной конкретной правовой системой, можно определить некоторые общие элементы в рамках правовой концепции, организации правопорядка и судебной системы в отдельных странах. Целей этой статьи не является тщательное расследование каждого аспекта с участием социального фактора в уголовном и гражданском процессе, который функционировал на протяжении веков, скорее представить наиболее важные вопросы, касающиеся суда присяжных, что привело к появлению современной модели процессов с участием суда присяжных в американской правовой системе.

**Ключевые слова:** суд присяжных, присяжные суды, процесс с участием суда присяжных

